

РОЛЬ СІЛЬСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ В ЕКОНОМІЧНОМУ ЗРОСТАННІ КРАЇНИ

Зінчук Т. О., д.е.н., професор

Куцмус Н. М., докторант

Постановка проблеми. Однією зі складових елементів економічної системи країни є сільська економіка, що, поєднуючи економічні та соціальні напрями діяльності, спрямована на досягнення максимального ефекту життєдіяльності на селі, забезпечення відтворення суспільно-значимих цінностей, зокрема, людського капіталу. Сучасні параметри сільської економіки засвідчують її масштабність та вагомість, зокрема: частка сільського населення складає 32%, а сільських територій в загальній площі країни становить близько 90%; рівень економічної активності сільського населення працездатного віку перебуває на рівні 73,5 %; внесок сільського господарства у ВВП країни у 2012 р. досягнув 7,9%; в основний капітал сільськогосподарських підприємств інвестовано 7,6% від обсягу інвестицій, що надійшли в економіку України у 2010 р.; серед активних суб'єктів господарської діяльності 7,7 % – це сільськогосподарські та лісогосподарські підприємства; в структурі експорту 8,9 % припадає на аграрну продукцію¹. Незважаючи на наведені індикатори, реальне значення сільської економіки з позицій внеску в економічне зростання країни залишається недооціненим на фоні більш

---

¹За даними сайту Державного комітету статистики України www.ukrstat.gov.ua.

інвестиційно-привабливих та інноваційно-активних суб'єктів урбаністичних економічних систем.

Аналіз останніх досліджень. Особливості функціонування, ринкових змін та розвитку сільської економіки, формування пріоритетів та розробки механізмів реалізації політики сільського розвитку знайшли своє відображення в численних дослідженнях зарубіжних (А. Вайєс, П. Готліб, Г. Грін, С. Деллер, Г. Джерод, Т. Керол, Дж. Кромартъє, Б. Ліу, Д. Маркуїлер, В. Петріков, К. Скот, Х. Талбот, Р. Гарнер, Дж. Філіпсон, Л. Хантер, К. Хуббард, М. Шаксміт та ін.) та вітчизняних (О. Бородіна, І. Власов, С. Гудзинський, Р. Косодій, О. Могильний, Т. Осташко, І. Прокопа, П. Саблук, Л. Шепотько, В. Юрчишин) вчених. Водночас, ідентифікація ролі сільської економіки в контексті забезпечення економічного розвитку країни обумовлює необхідність подальших досліджень з метою розробки стратегічних напрямів ефективного використання ендегенного потенціалу сільських територій та розширення можливостей для виконання ними своїх функцій, активізації економічних процесів тощо.

Мета та методика дослідження. Метою дослідження є теоретико-методологічне обґрунтування напрямів активізації процесу розвитку сільської економіки з позицій забезпечення загальноекономічного зростання. Методологічну основу дослідження становлять концепції та погляди, представлені у працях зарубіжних та вітчизняних вчених з теорій економічного розвитку, а також ідеї наукових течій руралізму та неоруралізму, які визначають принципи, функції, моделі та механізми функціонування сільської економіки як відкритої соціально-економічної системи. Аргументація теоретичних положень і отриманих висновків будувалася на основі системного підходу, який включає загальнонаукові та спеціальні економічні методи досліджень.

Результати дослідження. Незважаючи на загальну інтуїтивну зрозумілість слова «сільський», поняття «сільська економіка», що поступово входить в термінологічний апарат аграрних та руралістичних досліджень, у більшості дослідників сприймається переважно лише як явище, що за своїм змістом протилежне до урбаністичної економіки. Певну правомірність такого сприйняття відзначає і О.С. Кисельов, який характеризує сільську економіку як систему галузей і видів діяльності, що включає в себе, крім сільського та лісового господарства, видобувні та переробні галузі промисловості, сферу послуг та об'єкти інфраструктури, які функціонують у сільській місцевості [1, с. 9-10]. Таким чином, головною ознакою сільської економіки відмічається її територіальне віднесення до сільської місцевості. Звуженість такого «територіального» підходу пояснюється тим, що система сільської економіки функціонує в умовах специфічної сукупності суспільних відносин, сформованих в сільських громадах під впливом економічних, екологічних, соціальних, культурних, демографічних тощо чинників, які обумовлюють сільський спосіб життя. А тому більш справедливим буде визначення сільської економіки як поєднання видів господарської діяльності щодо використання природних та набутих ресурсів і можливостей сільських територій; мистецтво їх цілеспрямованого та гармонійного використання [2, с. 420]. При цьому принципами розвитку сільської економіки є збалансування особистих інтересів окремих людей та загальних інтересів локальної громади щодо захисту природного середовища, соціального згуртування та економічного зростання, а також фокусування на мобілізації спільних зусиль при реалізації проектів локального розвитку.

У контексті сказаного потребує перегляду традиційне уявлення про співвідношення між сільською, переважно агроцентричною, та міською диверсифікованою економічними системами: по-перше, «міський фокус» у політиці економічного розвитку та інноваційного зростання нехтує потенціал сільських територій, зокрема, несільськогосподарську його складову; по-друге, функціонування сільської економіки відбувається на основі множини взаємозалежностей та потоків, які циркулюють між містом і селом. Це дає підстави сприймати сільську економіку як каталізатор загального економічного розвитку.

Глибинний зміст феномену сільської економіки виявляється в тому, що незважаючи на суто виробничу природу, вона зорієнтована на людину та створення кращих умов для її життєдіяльності і життєзабезпечення. Тому головними умовами сталого розвитку сільської економіки є поетапне зростання потенціалу окремих людей, домогосподарств, громад та підприємств; подальше нарощування зв'язків між містом та селом. Зважаючи на позитивний вплив сільської економіки на загальне економічне зростання, виправданим є впровадження підходу до політики її розвитку, що зорієнтований на гармонізацію політичних заходів з регулювання різних галузей та на різних рівнях масштабності; активізацію місцевих ініціатив; забезпечення взаємозалежності між економічним зростанням, соціальним добробутом та якістю навколишнього природного середовища. Критично важливого значення набуває також проблема подолання існуючих слабкостей сільської економіки стосовно формування сфери зайнятості, а саме – порівняно нижчий рівень продуктивності праці та обмежені можливості вибору виду трудової діяльності, низький рівень соціального захисту та матеріального забезпечення [3, с. 14]. Формування ефективного та гнучкого сільського ринку праці спроможне не лише подолати проблему забезпечення зайнятості населення, а й стимулювати економічне зростання через удосконалення доступу до фінансів, підтримку у процесі працевлаштування та здобуття необхідних професійних навиків, розвиток мережі комунікацій, бізнес-мереж та ін.

З точки зору можливостей посилення позитивного впливу сільської економіки на загальне економічне зростання пріоритетними мають стати такі напрями її розвитку: - по-перше, розробка нових видів продукції та послуг, формування альтернативних джерел доходів в рамках функціонування приватного сектора, але за підтримки державних інституцій; - по-друге, забезпечення більш ефективного та раціонального використання природних ресурсів з метою їх заощадження або більш продуктивного застосування; - по-третє, підвищення продуктивності сільського господарства завдяки заходам аграрної політики та політики сільського розвитку, регулювання конкурентного середовища тощо. Реалізація цих напрямів розвитку сільської економіки напряму пов'язана з ресурсами (природними та набутими – інфраструктура, людський капітал, система управління, логістичне положення та ін.) та можливостями сільської місцевості, що вже залучені до господарського використання, або такими, що можуть бути виявлені та використані у майбутньому.

Висновки. Сільська економіка, потенціал якої формується завдяки людському та соціальному капіталу сільського населення, системі інституцій, що обумовлюють параметри сільського розвитку, природно-ресурсному забезпеченню тощо, в контексті загальноекономічного розвитку потребує імплементації інноваційних стратегій та активізації підприємницьких ініціатив. Водночас, в умовах локальної обмеженості ресурсів сільської економіки пріоритетними повинні стати індивідуальні інтереси суб'єктів економічних процесів на сільських територіях та досягнення їх гармонізації. Функціонування сільської економіки як сукупності господарюючих суб'єктів визначає потребу у формуванні ефективної системи управління, що здатна враховувати складність внутрішніх взаємозв'язків її галузевої структури та набору виконуваних функцій. При цьому головною функцією сільської економіки є створення благ, необхідних для життєдіяльності людей, що проживають як у сільській місцевості, так і поза нею.

Використані джерела інформації

1. Сельская экономика: учебник / Под ред. С. В. Киселева. – С.: ИНФРА-М, 2008. – 572 с.
2. Сюсюра Д. А. К вопросу идентификации сельской экономики / Д. А. Сюсюра // Экономика агропромышленного комплекса, 2010. – С. 418–420.
3. Rural Economies: Incubators and Catalysts for Sustainable Growth / Submission by the Centre for Rural Economy, Newcastle University [ed. by J. Phillipson] – Newcastle, 2011. – 36 p.